

Nr 203.

Av herrar Lindbärg och Boman, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 98 har bland annat framlagts förslag till underlättande av deltagande i kommunala val genom en anordning som ger vissa yrkesgrupper möjlighet att rösta före valdagen och samtliga, som äro förhindrade att infinna sig till valet i sitt eget valdistrikt, rätt att rösta på främmande ort på valdagen. Valet skulle för dessa grupper förläggas till postanstalterna. Denna anordning — att valet förläggas till postanstalterna — samt förslaget om att röstlängdsutdraget utställas på ett kuvert i stället för en särskild blankett äro de huvudsakliga avvikelserna från vad som sedan 1940 gäller för val till riksdagens andra kammare.

Som bekant äga redan nu vissa yrkesgrupper rätt att vid kommunala val afgiva valförsändelse till den myndighet som har att verkställa sammanräkningen. För dessa innebär förslaget ett underlättande av valdeltagandet därigenom att de nu skulle ha att uppsöka närmaste postanstalt i stället för det kvalificerade vittne som enligt nu gällande bestämmelser måste anlitas. Däremot innebär förslaget ett försvårande av deras deltagande därigenom att de nu på förhand måste vara försedda med ett röstlängdsutdrag som skall rekvireras från valnämnden i hemorten. Huruvida dessa båda förändringar tillsammans kunna anses som ett underlättande av valdeltagandet torde vara i hög grad tvivelaktigt.

Försöket med röstlängdsutdragen, som gjordes vid 1940 års andrakammarval, synes märkligt nog såväl av de sakkunniga som förberett propositionen som av Kungl. Maj:t kommit att betraktas som någorlunda lyckat. Vid en kritisk granskning av resultatet synes emellertid denna uppfattning sakna fog. Av 56,210 utfärdade röstlängdsutdrag kommo endast 41,318 till användning. Anledningen till att omkring $\frac{1}{4}$ av dem som försökte anskaffa röstlängdsutdrag icke kunde fullfölja sin avsikt att delta i valet torde huvudsakligen få sökas däri, att utdragen icke kommo dem tillhanda före valdagen. Av de valförsändelser som insändes kasserades 3,341 eller 8,1 procent. Tillsammans stupade cirka $\frac{1}{3}$ av de väljare som genom instituten röstning före valdagen och röstning i främmande valdistrikt försökte delta i valen. Enligt undertecknades mening kan en anordning som medför sådana konsekvenser icke anses som en godtagbar lösning av denna fråga.

De bestämmelser, som tillkommo 1940, infördes under trycket av nödvändigheten att bereda de många väljare som då voro inkallade till militärtjänstgöring tillfälle att delta i valet. Därest mera tid kunnat användas till övervägande hade lagen säkerligen kunnat göras enklare och mera effektiv. En lösning kan nu

vinnas endast genom en förenkling av nu gällande bestämmelser på sådant sätt att postanstalterna få ersätta det kvalificerade vittnet och att hela den omständliga och arbetskrävande proceduren med röstlängdsutdraget borttages. Detta förenklade förfarande skulle då kunna ordnas på i huvudsak följande av socialdemokratiska partistyrelsen förordade sätt: Väljaren skall för röstmottagaren uppgiva namn och hemvist samt det val, i vilket han önskar delta, och i fall där röstning sker före valdagen den anledning, som kan medföra rätt till sådan röstning. Sedan väljaren därpå inlagt sin valsedel i ett valkuvert och överlämnat detta till röstmottagaren, skall denne inlägga kuvertet i ett ytterkuvert, å vilket, i enlighet med väljarens uppgifter, skall antecknas valet, valkrets och valdistrikt, som väljaren tillhör, hemvist inom valdistriktet och den sammanräknande myndigheten. Väljaren skall därefter i närvaro av röstmottagaren egenhändigt skriva sitt fullständiga namn på ytterkuvertet. Vid röstning genom äkta make skall den av makarna, som avlämnade valförsändelsen, å ytterkuvertet i röstmottagarens närvaro anteckna sitt eget namn.

Mot denna anordning har departementschefen anfört: »Enligt min mening är kravet på företeende av röstlängdsutdrag motiverat med hänsyn därtill, att eljest risk för valfusk skulle förefinnas. Vidare skulle, om röstlängdsutdrag icke erfordrades, kunna förekomma, att valkuvert icke befordrades till rätt sammanräkningsmyndighet, varjämte svårigheter kunde uppstå att vid röstsammanräkningen återfinna väljaren i röstlängden.»

Motionärerna äro väl medvetna därom att röstlängdsutdraget motiveras med att därest ett sådant utdrag finnes i varje försändelse är det lätt att vid sammanräkningen hitta den röstandes namn i röstlängden. Motivet är således icke att *underlätta valdeltagandet för väljarna* utan tvärtom att *underlätta sammanräkningen för myndigheterna*. En sådan förväxling av motiv måste självfallet bli ödesdigert för varje försök att underlätta valdeltagandet. Motionärerna känna i varje fall ingen väg på vilken detta kan ske utan att myndigheterna beredas vissa besvär. Länsstyrelsernas intresse av en lätt sammanräkningsprocedur synes emellertid i detta fall helt ha fått skymma bort icke endast allmänhetens berättigade krav på att kunna delta i valet utan långa och omständliga förberedelser utan även helt fått dominera över valnämndernas många besvär med att utfärda och avsända röstlängdsutdrag. Allmänhetens intresse på denna punkt torde vara fullständigt oomtvistlig. Med röstlängdsutdraget som villkor för rätten att rösta på annan ort följer dels besväret med att rekvirera utdraget och dels att röstningen omöjliggöres i alla de fall, då väljaren icke på förhand vet att han kommer att bli förhindrad att delta i valet i sitt eget valdistrikt. Ur allmänhetens synpunkt är således denna fråga icke tillfredsställande löst så länge som kravet på röstlängdsutdrag består. Men även om man — i likhet med propositionen — helt bortser från allmänhetens intresse och försöker väga de besvär myndigheterna måste göra sig för valförrättningen, blir röstlängdsutdraget ett tvelaktigt institut. Det synes nämligen som om en rimlig hänsyn till myndigheterna icke

enbart bör taga hänsyn till den myndighet som förrättat sammanräkningen utan även till dem, som ha att utfärda utdragen. Mera omfattande besvär för sammanräknare blir det endast i de fall då väljaren otydligt eller ofullständigt angivit sitt namn och sin hemvist på rekvisitionen av utdraget eller — därest utdraget borttages — på valförsändelsens ytterkuvert. Räknar man — vilket bör vara rimligt — tillsammans alla de besvär myndigheterna måste göra för denna valprocedur, torde det icke vara någon tvekan om att borttagandet av röstlängdsutdraget innebär ett underlättande jämväl av myndigheternas arbete.

Under förberedelsearbetet för propositionen har bland annat anförts, att därest väljaren icke hade skyldighet att förete röstlängdsutdrag kunde annan väljare rösta i hans ställe utan att detta kunde kontrolleras av röstmottagaren. Denna anmärkning torde icke innebära något annat än ett krav på att väljaren skall kunna legitimera sig. Mot ett sådant krav kan anföras, att våra vallagar aldrig uppställt något krav på att väljaren inför valförrättaren skall kunna styrka, att han är den han uppger sig vara. I mycket små valdistrikt, där valnämndens ledamöter känna alla väljare, finnes heller icke något behov därav. I alla stora samhällen känna emellertid valnämndens ledamöter endast ett fåtal av väljarna. Trots detta har något krav på att väljaren skall legitimera sig icke uppställts i någon av våra vallagar. Att rösta för annan person är straffbar handling, och detta synes hittills ha varit tillräckligt för att avhålla från sådana försök till valfusk. När det gäller instituten röstning på annan ort och röstning före valdagen skulle därtill den som försökte rösta för annan person bli nödsakad att förfälska dennes namn på ytterkuvertet, ett brott av så allvarlig beskaffenhet att man icke torde behöva befara att någon skall göra sig skyldig därtill. Ytterligare garantier vid sidan av straffhotet äro säkerligen överflödiga.

De förändringar i den av Kungl. Maj:t föreslagna lagtexten som bli en följd av de i denna motion förordade ändringarna bli huvudsakligen strykande av alla de meningar i vilka röstlängdsutdraget omnämnes. Erforderliga ändringar i lagtexten torde utan svårighet kunna utarbetas av utskottet. Under hänvisning till vad ovan anförts få vi föreslå,

att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 98 med de ändringar, som i denna motion föreslagits,

eller, därest utskottet icke anser tiden medgiva att dessa förändringar vidtagas i de bestämmelser, som skola utfärdas för innevarande års kommunalval, riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag i motionens syfte till nästa års riksdag.

Stockholm i mars 1942.

Ejnar Lindbärg.

Sven Boman.